

Juryrapport

KHMW Van der Aa Oeuvreprijs 2025 - Wijsbegeerte en Religiewetenschappen (incl. Godgeleerdheid)

Prof. dr. W.J. (Wouter) Hanegraaff

hoogleraar geschiedenis van de hermetische filosofie en verwante stromingen
Universiteit van Amsterdam

Het is ons een grote eer en een oprecht genoegen om vandaag een laudatio uit te spreken voor een uitzonderlijk geleerde, een scherpzinnig denker en een pionier op zijn vakgebied: prof. dr. Wouter Hanegraaff.

Gedurende de voorbije drie decennia heeft prof. Hanegraaff zich met toewijding en visie ingezet voor de studie van de westerse esoterie - een onderzoeksgebied dat lange tijd werd weggeschreven als marginaal of irrelevant, maar dankzij zijn eruditie, intellectuele integriteit en diplomatieke gaven is uitgegroeid tot een volwaardige en internationaal erkende tak van de geesteswetenschappen. Als hoogleraar geschiedenis van de hermetische filosofie en verwante stromingen aan de Universiteit van Amsterdam heeft hij niet alleen een nieuw academisch veld helpen vestigen, maar ook generaties studenten gevormd in cultuur-historische kennis en methodologische zelfreflectie.

De manier waarop in het Westen naar esoterische tradities werd gekeken, werd lange tijd bepaald door het idee van “onttovering”, zoals geformuleerd door Max Weber. Moderne, gesecculariseerde samenlevingen zouden het magische en mysterieuze achter zich hebben gelaten. Enkele denkers hebben dat dominante beeld met kracht ter discussie gesteld. Frances Yates toonde aan dat het hermetisme van doorslaggevend belang was voor het wereldbeeld van de Renaissance. Antoine Faivre gaf de studie van het westerse esoterisme een eigen definitie en onderzoeksprogramma. In dit gezelschap behoort zonder twijfel ook prof. Hanegraaff.

Het werk van prof. Hanegraaff benadert het esoterisme niet als een randverschijnsel, maar als een onmisbaar onderdeel van de intellectuele geschiedenis van het Westen. Tegelijkertijd onderzoekt hij de historiografische verdringing van esoterische kennis: in werken als *Esotericism and the Academy* (2012) laat hij zien hoe het esoterische door het rationalisme van de Verlichting en de academische instituties die daarop volgden systematisch uit de canon werd geweerd. Die kritische reconstructie verbindt historische analyse met filosofisch inzicht, en opent nieuwe perspectieven op wat kennis is, en wie bepaalt wat als legitiem geldt.

Zijn oeuvre als geheel - waaronder ook *New Age Religion and Western Culture* (1996), *Hermetic Spirituality and the Historical Imagination* (2022), en het recent verschenen *Esotericism in Western Culture* - getuigt van een indrukwekkende intellectuele reikwijdte en een zeldzaam fijnzinnige hermeneutiek. Steeds weer laat hij zien dat het juist de zogenoemd “marginale” stromingen zijn die ons helpen het dominante denken beter te doorgronden, en ons erfoegd in al zijn complexiteit en tegenstrijdigheid te begrijpen.

Daarnaast is zijn institutionele bijdrage van blijvende waarde. Als medeoprichter en voormalig president van de European Society for the Study of Western Esotericism gaf prof. Hanegraaff

mee vorm aan een internationale infrastructuur die grensoverschrijdend onderzoek en academische uitwisseling mogelijk maakt. Zijn gezag reikt dan ook ver voorbij Nederland: wereldwijd geldt hij als een sleutelfiguur in de studie van het esoterische denken.

Wat prof. Hanegraaff echter werkelijk uitzonderlijk maakt, zijn niet alleen de reikwijdte en invloed van zijn werk, maar is zijn intellectuele houding: zijn openheid voor het ongehoorde, zijn afkeer van dogmatisme, zijn vermogen tot kritische distantie zonder ooit in cynisme te vervallen. Hij verrijkt de canon - niet door deze te ondermijnen, maar door deze te verdiepen. Hij is, in de meest klassieke zin van het woord, een humanist.

Het is dan ook ten volle verdiend dat prof. Hanegraaff vandaag wordt bekroond met de Van der Aa Oeuvreprijs. Deze onderscheiding erkent niet alleen zijn baanbrekende bijdragen aan de studie van esoterie, maar ook zijn bredere betekenis voor de wijsbegeerte en de religiewetenschappen. Zijn werk toont dat ware wetenschap voortkomt uit een zoeken naar betekenis, inzicht en wijsheid.

De jury van de KHMW Van der Aa Oeuvreprijs 2025 biedt prof. Hanegraaff zijn hartelijke felicitaties aan.

Prof. dr. J.W. (James) McAllister, hoogleraar wetenschapsfilosofie Universiteit Leiden

Prof. dr. H.L. (Herman) Beck, emeritus-hoogleraar godsdienstwetenschap i.h.b. van de Islam Tilburg University

Prof. dr. M.V.B.P.M. (Martin) van Hees, hoogleraar ethiek en politieke filosofie Vrije Universiteit Amsterdam, lid bestuur q.q. voorzitter domein Geesteswetenschappen KNAW, oud-decaan Amsterdam University College

Prof. dr. H.L. (Heleen) Murre-van den Berg, hoogleraar mondiaal christendom, decaan Faculteit Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen Radboud Universiteit

De jury vergaderde op 21 maart 2025 in het Hodshonhuis onder leiding van KHMW-maatschappelijk lid drs. M.M.G. (Marijke) Pubben. Tevens waren ter vergadering aanwezig prof. dr. W.B. (Wim) Drees, secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW en drs. S. (Saskia) van Manen, secretaris-directeur KHMW.